

перевірити їх за криміналістичними обліками; провести обшуки в місцях ймовірного знаходження викраденого; оглянути місця подій, зазначених підозрюваним; дати завдання працівникам оперативних підрозділів на встановлення потерпілих, зв'язків підозрюваного, можливих свідків; призначити за результатами огляду місця події та обшуків необхідні експертизи; провести пред'явлення для впізнання речей, виявлених при обшуках.

Запропонований нами алгоритм дій слідчого в залежності від типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень проти власності дозволяє оптимізувати процес розслідування, максимально організувати його та досягти бажаних результатів при менших витратах сил і часу. Знання слідчим запропонованих алгоритмів допоможе йому зорієнтуватися у конкретній слідчій ситуації, що може виникнути під час розслідування.

1. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підруч. Київ: Кондор, 2005. 588 с.

Володимир Єфімов

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У ПРОТИДІ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

На сучасному етапі розвитку України відбуваються великі політичні, економічні та соціальні перетворення, які характеризуються кількісними та якісними змінами злочинності, криміналізацією різних сфер суспільного життя. Ці процеси відбуваються у складних умовах війни, коли РФ намагається зламати нашу державу будь-якими шляхами, навіть застосовуючи вплив організованої злочинності на стан криміногенної ситуації. Усе це покладає на правоохоронні органи складні завдання не дати організованій злочинності розповсюдити свої «ракові» клітини на послаблений війною імунітет держави в плані координації боротьби з організованою злочинністю.

Олександр Шрамко стверджує, що суб'єкти розслідування кримінальних правопорушень, поряд із юридичними знаннями у галузі процесуального та матеріального права, використовують спеціальні знання обізнаних осіб – спеціалістів чи експертів, які у рамках кримінального провадження проводять консультації, різноманітні дослідження, залучаються до проведення слідчих (розшукових) дій та проведення експертиз. Таким

чином, здійснюється попередній висновок про те, що будь-яке розслідування кримінальних правопорушень не обходиться без використання спеціальних знань [1].

М. В. Салтевський зазначає, що «основними видами спеціальних знань для класифікації судових експертиз є криміналістичні, медичні, психіатричні, технічні, екологічні та інші знання» [2, с. 400].

М. І. Порубов розглядає експертизи за галузями знань, що використовуються при дослідженні й поділяє на криміналістичні, медичні, біологічні, експертизи матеріалів, речовин та виробів з них, екологічні, економічні, бухгалтерські, товарознавчі, будівельно-технічні, автотехнічні та інші» [3, с. 166].

Серед вчених-криміналістів немає одностайної думки з приводу визначення поняття “спеціальні знання”, що використовується у кримінальному судочинстві. Є окрема думка поділити всіх науковців, які розробляли проблему визначення спеціальних знань, на п’ять груп: перша група вважає, що спеціальні знання не є загальнодоступними; друга – що спеціальні знання є тільки науковими; третя група розглядає спеціальні знання як такі, що відповідають сучасному рівню розвитку науки і можуть використовуватись у сфері кримінально-процесуальної діяльності; четверта група визначає спеціальні знання, базуючись на роді професійної діяльності за певною спеціальністю; п’ята група стверджує, що спеціальні знання відсутні у суб’єкта доказування [4, с. 7].

Більшість науковців звертає увагу на використання спеціальних знань на всіх стадіях і етапах кримінального судочинства. Ю.О. Калінкін пише, що при визначенні ролі та значення використання спеціальних знань у тій або іншій справі “... потрібно вказати, по-перше, на те, що сфера реалізації таких знань не обмежується якою-небудь однією стадією кримінального процесу: вони використовуються в різних формах протягом всього процесу для реалізації тих завдань, що стоять перед кожною з його стадій і судочинством взагалі. По-друге, вони можуть застосовуватися на всіх етапах процесу доказування – при збиранні, перевірці й оцінці доказів” [4, с. 10].

Пиріг І.В. стверджує, що використання спеціальних знань в слідчій і судовій практиці є завжди цілеспрямованим. Розкриття поняття цільового призначення спеціальних знань в кримінальному судочинстві має не тільки теоретичне, але й практичне значення. Спеціальні знання, що використовуються в межах кримінально-процесуального законодавства, складають наукові засади слідчої і судової діяльності. Чітке визначення мети їх застосування на кожній стадії кримінального процесу є важливим для правильного розуміння функцій і повноважень осіб, які використовують ті чи інші види знань в передбачених законом процесуальних формах [4, с. 12].

Що стосується класифікації видів спеціальних знань, що використовуються при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов’язаних з організованою злочинністю, то її розробці науковцями

приділяється достатньо багато уваги.

Фактичними об'єктами дослідження, за яких обізнані особи застосовують спеціальні знання, можуть бути різноманітні матеріальні та нематеріальні об'єкти та їх відображення у виді матеріальних та ідеальних слідів, а також явища та процеси, які відбуваються у разі вчинення кримінальних правопорушень організованими злочинними формуваннями.

Узагальнюючи думки вчених щодо видів спеціальних знань, а також результати опитування слідчих в органах Національної поліції та результати вивчення кримінальних проваджень, пропонується наступна уніфікована класифікація спеціальних знань в залежності від: 1. Суб'єктів використання спеціальних знань: – слідчим; – спеціалістом; – експертом; – обізнаними особами. 2. Етапів розслідування кримінального провадження: – під час перевірки заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення та відкриття кримінального провадження; – при встановленні місця заволодіння чужим майном; – при виявленні та розшуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; – при розшуку викраденого майна, інших цінностей. 3. Способу здійснення незаконного заволодіння: – під час завантаження та розвантаження транспортних засобів (на базах, підприємствах, залізничних станціях і т.ін.); – під час руху (по автомагістралях, залізничних коліях); – під час комерційного огляду, усунення технічних несправностей і технічного огляду транспортних засобів. 4. Виду вантажів, що перевозяться та викрадаються: – нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів; – вугілля; – спирту; лісу; – товарів побутового призначення; – металів і металевих виробів (труб, прокату, металоконструкцій, феросплавів тощо); – автотехніки, інших видів техніки; – сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, ліків тощо.

У більшості наукових робіт, де перелічені основні види спеціальних знань, які можуть використовуватись під час розслідування тих чи інших кримінальних правопорушень, на думку самих же дослідників, не є вичерпними. Тому до них відносять спеціальні знання з широкого кола галузей науки та техніки, зокрема: товарознавства, транспортного товарознавства; знання у сфері військового майна; спеціальні будівельно-технічні, земельно-технічні, оціночно-будівельні, оціночно-земельні, дорожньо-технічні знання та знання з питань землеустрою; знання у сфері інформаційних та комп'ютерних технологій, судової медицини, психіатрії, психології, мистецтва, окремих галузей виробництва, освіти, надання послуг тощо. Використання спеціальних знань залежить від тієї потреби, яка виникає у слідчого, прокурора або суду під час розслідування будь-яких кримінальних правопорушень.

Підсумовуючи викладені положення, необхідно визначити, що до спеціальних знань, які використовуються під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з діяльністю організованих злочинних груп, можна віднести сукупність наукових і практичних знань та навичок, якими володіють обізнані особи (спеціалісти, експерти, інші

фахівці), які відповідають сучасному рівню розвитку відповідних галузей суспільної діяльності, що використовуються слідчим, прокурором та судом під час розслідування та судового розгляду зазначених кримінальних правопорушень.

Крім того, при розслідуванні складних багатоепізодних кримінальних правопорушень потрібні також спеціальні юридичні знання, а саме знання основних законів та нормативних актів, що регламентують порядок та умови діяльності тих чи інших суб'єктів господарювання або сфер діяльності, наприклад галузі економіки, оборонний комплекс та інші.

1. Олександр Шрамко. Види спеціальних знань, що використовуються під час розслідування корупційних злочинів URL: <file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/admin,+175-180.pdf>

2. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.

3. Андреев И. С., Грамович Г. И., Порубов Н. И. Криминалистика : учеб. пособие. Минск : Выш. шк., 1997. 344 с.

4. Кузьмічов В.С., Пиріг І.В. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті: Монограф. – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2008. – 168 с.

Микола Єфімов

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

FEATURES OF INSPECTION OF THE SCENE DURING THE INVESTIGATION OF HOOLIGANISM COMMITTED BY FOOTBALL FANS

The investigation of any criminal offense requires an appropriate list of investigative (search) actions, covert investigative (search) actions and other procedural measures. Cases of hooligan acts by football fans are no exception. Among the mandatory investigative (search) actions that must be implemented in the specified category of criminal proceedings is an inspection of the scene of the incident. The tactics of its implementation depend on many factors and require detailed clarification. Since the most complete collection of the optimal amount of evidentiary information will ensure the high-quality drafting of the indictment.

Moving on to the coverage of individual investigative (search) actions, we will immediately begin with an examination of the scene of the incident. In